

PROSTORSKA PROBLEMATIKA NAČINA ZADRŽEVANJA VODE V POVODJU GRADAŠČICE

Peter Muck*

UDK 556.51 (497.12)

Hidrološke razmere 1. novembra 1990 so neizpodbitno dokazale, da južni predel Ljubljane ogroža poplava, ki pri 100-letni vodi zajame najmanj 470 ha urbanih površin. Vzrok je nedokončana vodnogospodarska ureditev, ki sestoji iz regulacijskih del in zadrževanja vode v povodju.

V središču katastrofalnega dogajanja v severovzhodni Sloveniji je padlo 3-krat več dežja kot v povodju Gradaščice in Šujice. Padavine so bile tam v rangu tistih leta 1926, ki so povzročile v Ljubljani katastrofalne poplave. Južni del mesta je torej le za las ušel poplavi, za katero se sedaj ve, koliko gorja lahko povzroči.

Regulacijska dela so izvedena v skladu s prostorskimi možnostmi. Pretok skozi Ljubljano je povečan od 40 na 164 m³/s. Stoletna visoka voda Gradaščice s Šujico, pred katero so zavarovane urbane površine, je 292 m³/s. Razliko naj bi se zadrževalo na povodju.

Bolje bi seveda bilo, da bi strugam ohranili naravno prvobitnost (kar je zaradi bližine mesta zelo pomembno). Tako bi se visoka voda, ki lahko povzroči škodljive poplave, zadržala. Vendar za tolikšne količine vode v povodju ne bi bilo dovolj prostora. Regulacije so dale takojšen učinek, kar je bilo potrebno zaradi pozidave, izgradnje cestne mreže, naselja Gaberje in zaradi škod na kmetijskih zemljiščih.

Po zamisli o zadrževanju vode na povodju Gradaščice se je začelo delati leta 1972. Od takrat je bilo obdelano lepo število variant, praktično so bile hidrološko analizirane prav vse orografske možnosti za zajezbo, ki bi zmanjšala pretok visoke vode Gradaščice v Bokalcih na 164 m³/s.

Kazalo je že, da bo možno izdelati zadrževalnik Žerovnik nad izlivom Žerovnikovega grabna v Gradaščico. Izvedba je padla v vodo zaradi pozidave.

Leta 1983 se je izkristalizirala varianta z zadrževalnikom Božna nad izlivom Mačkovega grabna. Prednost zadrževalnika Božna je, da v primerjavi z ostalimi objekti najmanj prizadene življenjski prostor. Ker je visoko v povodju, je njegov vpliv na pretok skozi Ljubljano nezadosten. Njegovo dopolnilo je zadrževalnik Šujica, ki zmanjša vpliv vmesnih pritokov.

Kazalo je, da s to varianto ne bo težav. Leta 1986 je bila izdelana idejna zasnova za zadrževalnika Božna in Brezje na Šujici pod vasio Brezje.

Pri izvajanju upravnih postopkov za gradnjo zadrževalnika pa je izbruhnil odpor. Proti gradnji so bili prebivalci Polhovega Gradca, lastniki okoliških vikendov, predvsem pa ribiči in naravovarstveniki.

Dileme so bile v glavnem naslednje:

- varianta ni dovolj proučena,
- strah pred poružitvijo,
- tujek v krajini,
- visokovodni val iz leta 1926 se ne bo ponovil,
- politična gradnja ali gradnja spomenikov,
- z miniranjem bo prekinjena preskrba z vodo,
- strokovnjaki ne govorijo resnice,
- spor glede cestne povezave.

Vodarska stroka je zadržana, da zavaruje imetje in življenja ljudi pred visoko vodo. V tem primeru ji to do sedaj ni uspelo.

Za nekaj časa je bilo treba ubrati pot brezplodnega proučevanja. Izdelana je bila varianta z velikim številom majhnih zadrževalnikov. Ti naj bi zagotovili potreben volumen zadrževanja, ki znaša za višje v povodju ležeče objekte 7 000 000 m³. Ker so bili ti objekti v rangu nekaj sto kubičnih metrov, jih je bilo kar precej. Obdelana je bila možnost regulacije Malega Grabna za Q 100. Še najbolj sprejemljiva se je zdela izdelava razbremenilnika, ki bi nad Ljubljano odvajal razliko med Q 100 in pretočno sposobnostjo skozi Ljubljano. Ta razbremenilnik bi moral imeti zaradi majhnih padcev za pretok 130 m³/s kar velik profil. Tudi to bi še šlo, čeprav je območje že precej pozidano. Glavna ovira bi bila spuščanje dodatne vode na Ljubljansko barje, ki se že tako in tako otepa z mokroto.

Potem ko so bile našete podvarianete na sestankih dodobra premlele, se je pozornost zopet obrnila proti zadrževalniku Božna. Nasip je visok 45 m in naj bi zadržal 5 500 000 m³ vode. Tisti, ki so domačinom vcepljali strah pred poružitvijo, so dobro opravili svoje delo. Vsa prepričevanja in dokazovanja so bila zama. Strokovne razlage za druge probleme, posebno naravovarstvene, so naletele na ugodnejši sprejem. Nasip je možno prilagoditi krajini, ga posaditi in celo ustvariti novo kakovost.

Bojazen pred poružitvijo se je v Polhograjske tako močno zasidrala, da ne pristanejo na gradnjo zadrževalnika kljub zagotovilom, da bodo urejene in asfaltirane ceste, ki so povezane z gradnjo zadrževalnika, in da bo izdelana obvoznica mimo polhograjskega gradu.

Iskanje novih možnosti za zadrževanje pa

ni ponehalo. Zopet so prišle na vrsto ideje, ki so prej odpadle zaradi posegov v zemljišča višjega kakovostnega razreda. Predlagani so bili ravninski zadrževalniki, pri kateri je odpadla večina polhograjskih dilem. Ostale pa so poplave, ki se razlikujejo od Polhovega Gradca navzdol na 830 ha, in posegajo tudi v prostor predlaganih zadrževalnikov.

Peter Muck

Regional Problems and Planning for Controlling Water in the Gradaščica River Basin

Related to the high waters of November 1, 1990, the question arose of protecting the southern section of Ljubljana against high waters from the Gradaščica River. The hydrologic situation in the Gradaščica basin on that day did not threaten to flood Ljubljana, but the possibility showed as very possible.

The protection of Ljubljana against flooding is planned as a combination of regulation and restraint. The regulation works have been finished, but there are problems with dams. People who live near the planned dams are opposed to the building of dams for various reasons. The fear of dams breaking is always present and is not possible to brush aside with any expert argument.

The planning of the most acceptable way for the inhabitants of the area near Gradaščica has taken 18 years. In 1990, the latest plan which is still hydrologically acceptable, to build the dam high in the river basin, collapsed.

In spite of this, the water supply administration, which also takes care of protection against high water, has not given up. It is considering possibilities for building the dam in lower stretches of the river in order to restrain the peak of the high water wave which exceeds the flow possibility of the regulated river bed through Ljubljana.

* Vodnogospodarski inštitut, Hajdrihova 28, Ljubljana.